

Enheten för naturvård



Tarby-Åttesta SE0110345

Bevarandepplan för Natura 2000-område

(enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)



Inledning

Bevarandepplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandepplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

Namn	Tarby-Åttesta	Areal	10,1 ha
Natura 2000-kod	SE0110345		
Kommun	Vallentuna		
Bevarandeplan fastställd av Länsstyrelsen	2007-02-05		
Bevarandeplan reviderad av Länsstyrelsen	2016-12-20		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Statlig stiftelse för Uppsala universitet		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
6270	*Silikatgräsmarker	6,3	62
6410	Fuktängar	0,2	0,20
8230	Hällmarkstorräng	1,1	11
9070	Trädklädd betesmark	2,5	25

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Natura 2000-arter är arter som finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella Natura 2000-arter.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Inga Natura 2000-arter finns rapporterade från området.		

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016**Bevarandesyfte för Tarby-Åttesta**

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade livsmiljöerna.

Området har utvalts främst på grund av en stor areal **Silikatgräsmarker*. Det har visat sig att delar av hagarna bör klassificeras som andra livsmiljöer. Dessa skall dock ses som ytterligare variation i det ursprungliga värdet - artrika och relativt stora hagmarker.

Tarby-Åttesta ligger inom en tämligen samlad jordbruksbygd mellan Märsta, Gottröra och Vallentuna, där det fortfarande finns en hel del djurhållning och mer än ca 200 ännu brukade hagmarker. Tarby-Åttesta tillhör några av de större som har kvar mager jord med artrik hagmarksflora. Inom 5 km radie finns ytterligare två riktigt fina hagar av liknande typ, samt stora betade fuktängar. Med 10 km radie tillkommer ytterligare 6 fina hagmarker varav två av länets toppobjekt. Därmed bedöms förutsättningarna vara relativt goda för att mer lättspridda hagmarksarter bland t ex insekter ska kunna ha populationer som är sammanhängande över ett större landskapsavsnitt.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Tarby-Åttesta

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade livsmiljöerna uttrycks i detta område i följande mål.

***Silikatgräsmarker (6270)**

- Arealen silikatgräsmarker ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete och/eller slåtter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Grässvålen ska i huvudsak vara solexponerad med spridda buskar och träd.
- Igenväxningsvegetation ska inte förekomma eller endast i måttlig omfattning.
- Eventuella buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig björkföryngring ska lämnas kvar och betraktas inte som igenväxning.
- Ängsbackens många enar ska gallras när de med stigande ålder börjar beskugga en betydande del av grässvålen.
- Nya öppna hagmarker ska skapas där äldre björkbestånd dör bort.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44663-2016

- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insådd av för livsmiljön främmande arter.
- De för livsmiljön typiska arterna jungfrulin, rödkämpar, brudbröd, ormröt, kattfot och blåsuga ska finnas i livskraftiga bestånd.

Fuktängar (6410)

- Arealen fuktängar ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete och/eller slåtter varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation ska förekomma endast i begränsad omfattning.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insådd av för livsmiljön främmande arter.
- Grundvattenytan ska variera och vara hög under delar av året.
- Fuktängen ska inte påverkas av lokal övergödning.
- För livsmiljön typiska arter ska ha goda förutsättningar att kunna finnas i livskraftiga bestånd.

Hällmarkstorräng (8230)

- Arealen hällmarkstorräng ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker. Måttlig störning av tramp är positivt då det gynnar konkurrenssvaga ettåriga örter samt skorplavar och bladlavar på hällarna.
- Grässvålen ska i huvudsak vara solexponerad med spridda buskar och träd.
- Igenväxningsvegetation ska inte förekomma eller endast i måttlig omfattning.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insådd av för livsmiljön främmande arter.
- De för livsmiljön typiska arterna tjärblomster, mandelblom och gul fetknopp ska finnas i livskraftiga bestånd.

Trädklädd betesmark (9070)

- Arealen trädklädd betesmark ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Ung björk ska etableras i skydd av en och nypon inom de öppna delarna av Ängsbacken så att naturtyperna långsiktigt kommer att byta plats inom området.
- Träden i betesmarken ska ha en varierad åldersstruktur.
- Det ska finnas gläntor där solljus når fältskiktet, vilket är en förutsättning för en hävdgynnad flora.
- Igenväxningsvegetation ska inte förekomma eller endast i måttlig omfattning.
- Blommande/bärproducerande buskar och småträd, t.ex. slån, nypon och enar, ska bevaras vid låg täckningsgrad.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

- Eventuella buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig björkföryngring ska kvarlämnas.
- Marken ska vara opåverkad av konstgödsling och stödutfodring, kalkning, dikning, insådd av för livsmiljön främmande arter.
- Döda stående björkar ska lämnas kvar i hagen om de inte utgör allvarliga säkerhetsrisker.
- De för livsmiljön typiska arterna gökärt, kattfot och blåsuga ska finnas i livskraftiga bestånd.

Beskrivning av området

Natura 2000-området består av två närliggande hagmarker i en uppodlad dalgång. Ytterligare några mindre hagmarker brukas i närheten och det finns också obrukade områden med hagmarksvärdet kvar. Förutsättningarna att bevara naturvärdet i Natura 2000-området är bättre om alla närliggande hagar hävdas. Det förbättrar chanserna att slumpartade lokala utdöenden kompenseras med återinvandring från närliggande hagmarker.

Den ena hagen, Larsbacken, är en ganska smal björkhage i brynmiljö mot skogsbygden väster om dalen. Den andra hagen, Ängsbacken, är en trädfattig åkerholme helt omgiven av åkermark. Åkrarna söder om Ängsbacken brukas som permanent betesmark. I Ängsbacken finns gott om små lågvuxna enar medan buskskikt i stort sett saknas i Larsbacken.

Närmare uppgifter om hagarnas äldre brukningshistoria har inte framkommit, men Ängsbackens namn, liksom fynd av slättergynnade växter gör det troligt att åtminstone Ängsbacken har en äldre historia som slätteräng. Åkermarken söder om Ängsbacken är utdikad torvmark som innan uppodlingen troligen har brukats som slättermad. Under huvuddelen av 1900-talet har de båda hagarna betats, men åtminstone Ängsbacken har haft perioder av svagare hävd och ingen hävd alls. I Larsbacken fanns vid slutet av 1800-talet ett torp med några små åkrar i den nuvarande betesmarken och förmodligen fanns så väl slätter- som betesmark inom det som idag är en betesfålla. Flera av de andra hagarna i omgivningarna är liksom Larsbacken björkhagar. Även i Ängsbacken finns spridda gamla björkar, och av äldre kartor att döma har nog även den varit en björkhage med tätare trädsikt än idag. En tidigare brukare minns att man under andra världskriget tog ut mycket brännved från Ängsbacken. I hagarna finns en mindre fuktäng som också utgör en värdefull hävdformad vegetationstyp.

Beskrivning av livsmiljöer***Silikatgräsmarker (6270)**

Mindre partier finns i Larsbacken och här har hedvegetation dominerade av betespräglad, låg ljung stark ställning och det finns riklig förekomst av kattfot. Sådan

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

vegetation finns också fläckvis i Ängsbacken, men där finns framförallt kalk-påverkade, artrika torra – friska ängar. I tidigare noggrannare inventeringar har arter som ängsskallra, blodnäva, ormrot, jungfrulin, darrgräs, och rödkämpar noterats. Ängsbackens södra del har under ganska lång tid legat ohävdad, men betet är nu återupptaget. I de ännu öppna delarna finns fortfarande gott om spenört, som gynnas av slåtter men är ganska känslig för bete. Den kommer troligen att minska nu när området betas. Enstaka backsmörblomma finns i Ängsbacken. Det finns också äldre uppgifter om stallört och fältgentiana, vilka inte eftersökts i sen tid. Örnbräken har ganska stark ställning i delar av Ängsbacken. I de delar av Larsbacken som klassats som denna naturtyp finns inga träd och buskar. I Ängsbacken finns enstaka spridda gamla björkar, varav några är döda högstubbar. Det finns också en liten tät dunge av tallar. I stora delar av Ängsbacken finns rikligt med små låga enbuskar och här och var finns några mindre nyponsnår.

Fuktängar (6410)

I Ängsbacken finns, i så väl den östra som den västra sluttningen, relativt stora ytor med ängsvegetation dominerad av älvväxing i en övergångsform mot kalkfuktäng. Jorden är dock sannolikt bara periodvis fuktig då inga stora mängder grundvatten kan bildas på kullens sluttning.

Hällmarkstorräng (8230)

I båda hagarna finns hällmarker med örtrika torrängar i kanten av hällarna, med rik förekomst av tjärblomster, styvmorsviol, mandelblom och gul fetknopp. I Larsbacken omfattar dessa hällängar bara små fläckar, medan det i Ängsbacken finns mer än ett hektar. Mindre vanliga inslag i Ängsbackens hällängar är t. ex. grönknavel och småfingerört.

Trädklädd betesmark (9070)

I båda hagarna finns björkhagar. Dessa upptar största delen av Larsbacken där björkarna genomgående är av ganska hög ålder. Igenväxningsvegetation har avlägsnats inom ramen för miljöstödet och idag finns bara äldre träd i gruppvisa, glesa bestånd.

Inom den södra, länge ohävdade, delen av Ängsbacken finns en dunge av yngre björk och asp. Här pågår restaurering med successiv utglesning och gruppställning. Brukarens mål är att skapa en yngre upplaga av björkhage av Larsbackens typ. En yngre gran och några granplantor sparas för att ge betesdjuren fortsatt skydd när dungen glesas ut. Larsbackens björkhage domineras av artrik mager gräshed med gott om betespräglad ljung, kattfot och gökärt. Andra hävdgynnade arter som setts i björkhagen är till exempel skogsklöver, ljungfrulin, brudbröd, solvända, bockrot och liten blåklocka. Delar av Larsbacken och i stort sett hela lövdungen i Ängsbacken har en frodig relativt artfattig vegetation präglad av grüngödsling (döende rotsystem) efter avverkade träd.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016**Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt**

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

***Silikatgräsmarker (6270)**

- Tillförsel av handelsgödsel och tillskottsutfodring.
- Upphörd hävd.
- Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur vilket leder till igenväxning av träd och buskar samt att arter som piprör och örnbräken ökar i omfattning.
- Vinterbete.
- Markexploatering. Gräsmarken kan förstöras genom utfyllnad, vägdragningar, skogsplantering, dikning.
- Uppläggande av jordmassor.
- Vildsvinsbök. I liten omfattning kan det vara positivt genom att ge utrymme för konkurrenssvaga arter. Stor omfattning och ofta återkommande bök förstör naturtypens värden.

Fuktängar (6410)

- Tillförsel av handelsgödsel och tillskottsutfodring.
- Upphörd hävd.
- Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur vilket leder till igenväxning av träd och buskar samt att arter som piprör och örnbräken ökar i omfattning.
- Vinterbete.
- Markexploatering. Gräsmarken kan förstöras genom utfyllnad, vägdragningar, skogsplantering, dikning.
- Uppläggande av jordmassor.
- Vildsvinsbök. I liten omfattning kan det vara positivt genom att ge utrymme för konkurrenssvaga arter. Stor omfattning och ofta återkommande bök förstör naturtypens värden.

Hällmarkstorräng (8230)

- Tillförsel av handelsgödsel och tillskottsutfodring.
- Upphörd hävd.
- Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur vilket leder till igenväxning av träd och buskar.
- Vinterbete.
- Markexploatering. Marken kan förstöras genom utfyllnad, vägdragningar, skogsplantering, dikning.
- Uppläggande av jordmassor.

Trädklädd betesmark (9070)

- Tillförsel av handelsgödsel och tillskottsutfodring.
- Upphörd hävd.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

- Minskad hävd på grund av färre antal betesdjur vilket leder till igenväxning av träd och buskar samt att arter som piprör och örnbräken ökar i omfattning.
- Vinterbete.
- Markexploatering. Gräsmarken kan förstöras genom utfyllnad, vägdragningar, skogsplantering, dikning.
- Uppläggande av jordmassor.
- Bristande rekrytering av nya björkar.
- Rekrytering av nya björkar i befintliga bestånd kan göra dem för täta och skuggiga.
- Avverkningar annat än i naturvårdssyfte och avlägsnande av döda högstubbar.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Samtliga livsmiljöer ingår i betesfällor som helt eller delvis uppstår miljöersättning för betesmarker och slåtterängar med särskilda värden.

Behov av ytterligare reglering

Det finns inget behov av ytterligare reglering.

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder som komplement till vad som gäller i åtagandeplaner för Tarby-Åttesta. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
Ängsbacken (främst 6270)	<i>Bete och/eller slåtter.</i>	Årligen.
	<i>Puts av örnbräken vid upprepade tillfällen med röjsnöre eller betesputs tröttar ut rotsystemen.</i>	Flera gånger årligen tills bestånden glesats ut eller försvunnit.
	Utglesning av enbuskbestånd.	Vid behov (när skuggeffekten blir påtaglig).

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

Ängsbackens södra del (9070)	<i>Fortsatt utglesning av lövdungen. Målet är en björkhage med gles gruppställd björk. All asp ska bort. Granar till skydd för betesdjur kan lämnas.</i>	Successivt.
-------------------------------------	--	-------------

Bevarandetillstånd i dag

Tabell 4. Bevarandetillstånd hos ingående livsmiljöer.

Livsmiljö/art	Bevarandetillstånd
*Silikatgräsmarker (6270)	Gynnsamt. Trots att Ängsbacken varit helt ohävdad under en period för flera 10-tal år sedan är den idag i mycket gott skick.
Fuktängar (6410)	Gynnsamt.
Hällmarkstorräng (8230)	Gynnsamt.
Trädklädd betesmark (9070)	Gynnsamt i Larsbacken. I Ängsbacken ej gynnsamt pga igenväxning och tätt trädskikt.

Inventeringar i området och andra referenser

Länsstyrelsen i Stockholms län. Naturkatalog för Stockholms län. Remissupplaga. 1996.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Åtgärdsplan för Åttesta gård 2001. Kundnr AB 2095

Länsstyrelsen i Stockholms län. Ängs- och hagmarksinventeringen i Stockholms län. 1987-1991.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-44663-2016

Karta

Livsmiljöernas sifferkoder i kartan och dokumentet är korrekta liksom namnen i dokumentet. Livsmiljöernas namn i kartan kan dock vara felaktiga.

